

ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ Π.Ε.

Σωτηροπούλου Δήμητρα - Ευτ.

Γεωπόνος

MSc Φυτικής Παραγωγής ΓΠΑ

Υποψήφια Διδάκτωρ Φυτικής Παραγωγής ΓΠΑ

Χατζηκωνσταντή 22, 15452 Ψυχικό

e-mail: sotiropoulou@in.gr

τηλ: 210 6747832 κιν: 6932150396

Μέλος της παιδαγωγικής ομάδας του ΚΠΕ Αργυρούπολης

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: επιστημονική έρευνα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα έρευνα γίνεται διερεύνηση των απόψεων και καταναλωτικών συνηθειών των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται με την ΠΕ, σε σχέση με τα γεωργικά προϊόντα. Τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν ιδιαίτερη σημασία γιατί ο λόγος και η συμπεριφορά των εκπαιδευτικών επηρεάζουν συνειδητά ή ασυνείδητα τους μαθητές. Η έρευνα έγινε το Δεκέμβριο του 2006. Το δείγμα αποτέλεσαν άτομα 68 εκπαιδευτικοί οι οποίοι ενδιαφέρονται για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι έχουν ενημέρωση σε θέματα γεωργικής παραγωγής και προβληματίζονται για την «άριστη» ποιότητα των βιολογικών προϊόντων. Παρά ταύτα τα 2/3 από τους ερωτηθέντες τα αγοράζουν. Κύριο κριτήριο για την αγορά είναι η προστασία της υγείας τους. Αντίθετα, τα παραδοσιακά γεωργικά προϊόντα τα καταναλώνουν χωρίς κανένα προβληματισμό για τις επιπτώσεις της παραγωγής τους στο περιβάλλον και την υγεία τους.

Παρά λοιπόν τη δεδομένη ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον, γνώση και ανεπτυγμένη κριτική σκέψη, είναι δύσκολο για τους εκπαιδευτικούς να ξεπεράσουν αντιλήψεις, συνήθειες, στάσεις και πρακτικές τις οποίες απέκτησαν σε μικρή ηλικία.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Βιολογικό, γεωργία, περιβάλλον, εκπαιδευτικός

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γεγονός ότι η ανάπτυξη της γεωργίας ευνόησε την αύξηση των ανθρωπίνων πληθυσμών και την ανάπτυξη πολιτισμού. Όμως φτάνοντας στο 19^ο αιώνα, τα παραγόμενα τρόφιμα δεν αρκούσαν για να τραφεί ο πληθυσμός της γης. Η λεγόμενη συμβατική γεωργία έδωσε τη δυνατότητα στον άνθρωπο να αυξήσει τη παραγωγή. Το αποτέλεσμα ήταν η διατάραξη του φυσικού περιβάλλοντος.

Από τη δεκαετία του '60 είχε γίνει φανερό ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα δεν απειλούσαν μόνο την ποιότητα της ζωής μας, αλλά και τη βιωσιμότητα του πλανήτη. Μέσα σ' αυτό το κλίμα ανησυχίας και προβληματισμού, όλοι συμφώνησαν ότι ήταν απαραίτητη η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕ) των πολιτών η οποία θεωρείται σαν ένα από τα πιο αποτελεσματικά μέσα για την αντιμετώπιση της οικολογικής κρίσης. Το '60 επίσης εμφανίστηκε και η Βιολογική Γεωργία (ΒΓ) σαν λύση στα προβλήματα που δημιούργησε η συμβατική. Επειδή με τη ΒΓ κρίνεται ότι πρέπει να εναρμονιστούν οι άμεσες ανάγκες μας στους μακροχρόνιους κανόνες της φύσης είναι κατανοητό ότι δυσκολεύθηκε πολύ να επιτύχει, ευνοϊκή απήχηση.

Η γεωργία (βιολογική και συμβατική) αποτέλεσαν και αποτελούν αντικείμενο της ΠΕ η οποία συνήθως αντιμετωπίζει, τη μεν συμβατική ως πρόβλημα για το περιβάλλον και την υγεία και τη βιολογική ως λύση αυτού του προβλήματος.

Στη σημερινή εποχή τα γεωργικά προϊόντα είναι αποτέλεσμα της άσκησης της συμβατικής, της βιολογικής και της ολοκληρωμένης γεωργίας. Η ολοκληρωμένη γεωργία «εμφανίστηκε» τα τελευταία χρόνια και συνδυάζει τη χρησιμοποίηση βιολογικών, καλλιεργητικών και χημικών μεθόδων. Για να φτάσει λοιπόν ο μαθητής σε συμπεράσματα, διαπιστώσεις, κρίσεις και επιλογές δράσης σε θέματα που αφορούν τη γεωργία, είναι αυτονόητη η ανάπτυξη κριτικής σκέψης και όχι

αποδοχής προϊόντων και μεθόδων που διαφημίζονται ως οικολογικές. Άρα ο ρόλος του εκπαιδευτικού ως οργανωτή και συντονιστή σε ένα πρόγραμμα ΠΕ θα πρέπει να είναι τέτοιος ώστε να βοηθήσει το μαθητή να αναπτύξει κριτική σκέψη, μια και αυτή αποτελεί κεντρικό χαρακτηριστικό της ΠΕ. Για να είναι ικανός να το κάνει αυτό δεν αρκεί να έχει μόνο παιδαγωγικές δεξιότητες αλλά πιο σύνθετους τρόπους κατανόησης, προσέγγισης, κριτικής και γνώσης διαφόρων θεμάτων και να είναι ο ίδιος ο πολίτης ο οποίος ευθύνεται για την ποιότητα ζωής και συμμετέχει ενεργά στα κοινωνικά δρώμενα. Ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται ο εκπαιδευτικός το περιβάλλον και ιεραρχεί τα περιβαλλοντικά ζητήματα έχει άμεσο αντίκτυπο στον τρόπο με τον οποίο εμπλέκεται στην ΠΕ. Επιπλέον κάθε εκπαιδευτικός έχει την δική του άποψη για τον κόσμο, ένα σύνολο ιδεών, πεποιθήσεων και ηθικών αξιών, τόσο προσωπικών όσο και κοινωνικών, με βάση τις οποίες διαμορφώνει αντιλήψεις, πράττει και δρα. Και ο λόγος και η συμπεριφορά των εκπαιδευτικών, καθώς και όλων όσων εμπλέκονται στην εκπαίδευση, είναι λογικό να εκφράζουν αξίες οι οποίες επηρεάζουν συνειδητά ή ασυνείδητα τους μαθητές.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των γνώσεων, απόψεων, πηγών πληροφόρησης και καταναλωτικών συνηθειών εκπαιδευτικών που εμπλέκονται με την ΠΕ, σχετικά με τα βιολογικά, συμβατικά και παραδοσιακά γεωργικά προϊόντα.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η έρευνα έγινε το Δεκέμβριο του 2006. Το δείγμα αποτέλεσαν 68 εκπαιδευτικοί με αποδεδειγμένο ενδιαφέρον για την ΠΕ και ενασχόληση με αυτή. Τα περισσότερα (58%) είχαν ηλικία από 40-50. Τα ¾ περίπου των ερωτηθέντων ήταν έγγαμοι (73%) με παιδιά (70%). Το 13% ήταν κάτοχοι διδακτορικού, 33% μεταπτυχιακού, 50% απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης και 4% ανώτερης. Το 29% ήταν υπεύθυνοι ΠΕ, 23% μέλη ΚΠΕ, ενώ το 29% ήταν εκπαιδευτικοί που είχαν εκπονήσει πρόγραμμα ΣΠΠΕ και το 19% δήλωσαν ενδιαφέρον για την ΠΕ.

Τα ερωτηματολόγια που δόθηκαν ήταν δισέλιδα, με σύντομες ερωτήσεις κλειστού τύπου, που εξέταζαν:

1. το προφίλ του δείγματος,
2. γνώσεις, απόψεις, καταναλωτικές συνήθειες και πηγές πληροφόρησης για τα βιολογικά προϊόντα, προϊόντα ολοκληρωμένης γεωργίας και παραδοσιακά γεωργικά προϊόντα.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευθούν, μπορούν όμως να δημιουργήσουν προβληματισμό για τις απόψεις και τις στάσεις των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται με την ΠΕ, πάνω σε επίκαιρα περιβαλλοντικά θέματα και να αποτελέσει αφορμή για το σχεδιασμό μεγαλύτερης έρευνας.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Όλοι οι ερωτηθέντες γνωρίζουν για τα ΒΠ, αλλά τα αγοράζουν μόνο το 62%.

Η πληροφόρηση όλων προέρχεται κατά κύριο λόγο από τα ΜΜΕ (69%), και έπονται το περιβάλλον (51%) και τα επιστημονικά συγγράμματα (50%). Ακολουθούν οι ενημερωτικές καμπάνιες κρατικών (34%) και ιδιωτικών φορέων (23%) και τέλος οι ειδικοί (16%).

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (85%) θεωρεί ότι παράγονται με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον και μόνο οι μισοί περίπου (53%) ότι είναι απαλλαγμένα από χημικές ουσίες. Λιγότεροι από τους μισούς (47%) θεωρούν ότι έχουν καλύτερη γεύση από τα συμβατικά και μόνο το 38% ότι είναι πλουσιότερη πηγή θρεπτικών στοιχείων. Βέβαια το 75% συμφωνεί ότι είναι ακριβά.

Η πλειοψηφία των καταναλωτών ΒΠ (85%), τα αγοράζει γιατί τα θεωρεί πιο υγιεινά και δευτερευόντως (62%) γιατί παράγονται με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον.

Όσον αφορά τα προϊόντα «ολοκληρωμένης γεωργίας», λιγότεροι από τους μισούς (45%) έχουν ακούσει για αυτά και από αυτούς το 70% τα αγοράζει.

Το 93% του δείγματος αγοράζει «παραδοσιακά προϊόντα» παρά το γεγονός ότι στην πλειοψηφία του (59%) θεωρεί ότι δεν παράγονται με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον. Μόνο το 17% θεωρεί ότι είναι απαλλαγμένα από χημικές ουσίες. Τέλος το 76% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι τα παραδοσιακά προϊόντα δεν έχουν παραχθεί βιολογικά.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Από τα αποτελέσματα γίνεται φανερό ότι όλοι οι ερωτηθέντες είναι ενήμεροι για τα ΒΠ, ενώ δεν συμβαίνει το ίδιο για τα γεωργικά προϊόντα ολοκληρωμένης διαχείρισης. Την πληροφόρηση αυτή την έχουν κατά κύριο λόγο από τα ΜΜΕ. Ας σημειωθεί ότι από το 2000 έως το τέλος του 2006, στις εφημερίδες «ΤΟ ΒΗΜΑ» και «ΤΑ ΝΕΑ» βρέθηκαν 34 και 45 άρθρα αντίστοιχα, με αναφορές στη βιολογική γεωργία και κανένα για την ολοκληρωμένη.

Οι περισσότεροι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι τα βιολογικά προϊόντα παράγονται με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον. Όμως περίπου οι μισοί θεωρούν ότι δεν είναι απαλλαγμένα από χημικά. Ακόμη λιγότεροι τα θεωρούν πλουσιότερα από τα συμβατικά, σε θρεπτικά στοιχεία. Παρ' όλα αυτά περισσότεροι από τους μισούς αγοράζουν ΒΠ με κυριότερο κριτήριο την ποιότητα και δευτερευόντως τις επιπτώσεις στο περιβάλλον. Το 2005 το «Ευροβαρόμετρο» έδειξε ότι οι Έλληνες καταναλωτές ενδιαφέρονται κατά κύριο λόγο για την ποιότητα της τροφής τους και μάλιστα περισσότερο από την τιμή του προϊόντος. Από την παρούσα έρευνα φάνηκε ότι το 75% των ερωτηθέντων τα βρίσκει ακριβά. Αυτό βέβαια αποτελεί μειονέκτημα, μια και η υψηλή τιμή αποτελεί απαγορευτικό παράγοντα για ορισμένους αγοραστές. Δημιουργούνται έτσι καινούργιες ελίτ «οικολογικά ευαίσθητες», χωρίς τελικά να συρρικνώνεται η καταναλωτική νοοτροπία των προηγούμενων δεκαετιών. Το «φυσικό» και το «οικολογικό» γίνονται αντικείμενο σκληρής εμπορευματοποίησης.

Αυτό που είναι εντυπωσιακό είναι ότι όλοι σχεδόν αγοράζουν «παραδοσιακά προϊόντα», σε μεγαλύτερο ποσοστό από τα βιολογικά, παρ' όλο που οι περισσότεροι πιστεύουν ότι τα προϊόντα αυτά δεν έχουν τις ποιοτικές προδιαγραφές των βιολογικών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι ασχολούνται με την ΠΕ, φαίνεται να έχουν ενημέρωση σε θέματα παραγωγής γεωργικών προϊόντων. Η ενημέρωση αυτή, η οποία προέρχεται κυρίως από τα ΜΜΕ, τους κάνει να προβληματίζονται για την «άριστη» ποιότητα των ΒΠ. Παρά την αμφισβήτηση και την ψηλή τιμή που πιστεύουν ότι έχουν τα συγκεκριμένα προϊόντα, τα 2/3 από τους ερωτηθέντες τα αγοράζουν. Πρώτο κριτήριο για την αγορά δεν είναι η ευαισθησία τους απέναντι στο το περιβάλλον, αλλά η υγεία τους.

Αντίθετα, η στάση των ιδίων ανθρώπων απέναντι στα παραδοσιακά γεωργικά προϊόντα είναι απόλυτα θετική και τα καταναλώνουν χωρίς κανένα προβληματισμό για τις επιπτώσεις της παραγωγής τους στο περιβάλλον και την υγεία τους.

Παρά λοιπόν τη δεδομένη ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον, γνώση και ανεπτυγμένη κριτική σκέψη, είναι δύσκολο για τους εκπαιδευτικούς να ξεπεράσουν αντιλήψεις, συνήθειες, στάσεις και πρακτικές τις οποίες απέκτησαν σε μικρή ηλικία και οι οποίες αποτέλεσαν στοιχείο της ανατροφής τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Cohen L., L. Manion, 1994. *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Μεταίχμιο, Αθήνα, σελ.543.

IFOAM., 1994. *Βασικές αρχές για τη βιολογική γεωργία και την επεξεργασία τροφίμων*.

Schnack, K. 1998. Why focus on conflicting interest in environmental education. In: M. Ahlberg & W. L. Filho (eds), *Environmental Education for Sustainability: Good Environment, Good Life* (pp. 83-96). Frankfurt: Peter Lang.

Γεωργόπουλος Α., Τσαλίκη, Ε. 2003. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αρχές-Φιλοσοφία -Μεθοδολογία Παιχνίδια & Ασκήσεις*, Gutenberg: Αθήνα.

Καρακατσάνη Δ. 2005. *Στρατηγικές πολιτικής διαπαιδαγώγησης στην εκπαίδευση και επαναπροσδιορισμός του ρόλου του εκπαιδευτικού*. www.ypepth.gr.

Λιαράκου Γ., Μπαζίγου Κ., Φλογαίτη Ε., Δασκολιά Μ. 2006. *Αντιλήψεις Νηπιαγωγών για το «περιβάλλον» και τα «περιβαλλοντικά προβλήματα»*. Πρακτικά 2^{ου} Συνεδρίου ΣΠΠΕ. Θ. Δ. Λέκκας, Αθήνα.

- Ματσαγγούρας Η. 2000. *Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας. Στρατηγικές διδασκαλίας. Η κριτική σκέψη στη διδακτική πράξη*. Gutenberg. Αθήνα.
- Σιδηράς Κ. Ν. 2005. *Βιολογική γεωργία*. Εκδόσεις: ΔΗΩ. Αθήνα, σελ. 295.
- Φλογαίτη Ε. 1998. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. 1^η Έκδοση. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα. σελ. 318.
- Φλογαίτη Ε. 2006. *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία*. 2^η Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σελ. 318.
- Φωτόπουλος Τ. 2002. *Παγκοσμιοποίηση, αριστερά και περιεκτική δημοκρατία*. Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα. Αθήνα.
- Φωτόπουλος Χ., Κρυστάλης Α. 2003. *Ο Έλληνας καταναλωτής βιολογικών προϊόντων. Μια πανελλήνια έρευνα marketing*. Σταμούλης Α. Ε., Αθήνα, σελ.158.